

KRONIKA ŻYCIA NAUKOWEGO

Lukasz Burkiewicz

Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji naukowej *Itinera clericorum – kulturotwórcze i religijne aspekty podróży duchownych*

W dniach 23–25 października 2013 roku w Auli im. ks. Adama Kozłowieckiego SJ Akademii Ignatianum w Krakowie odbyła się konferencja pod hasłem *Itinera clericorum – kulturotwórcze i religijne aspekty podróży duchownych*, zorganizowana przez prof. dr hab. Danutę Quirini-Popławską oraz niżej podpisanego z Instytutu Kulturoznawstwa Akademii Ignatianum. W ramach sesji rezultaty swoich badań przedstawiło 34 uczonych reprezentujących zarówno krajowe (Kraków, Poznań, Olsztyn, Lublin, Opole, Katowice, Toruń), jak i zagraniczne ośrodki naukowe (Włochy, Turcja, Rumunia). W sesji wziął udział również rektor Akademii Ignatianum, o. prof. dr hab. Henryk Pietras SJ, który w części rozpoczynającej sesję przywitał przybyłych gości, a następnie wygłosił referat. Tematyka sesji koncentrowała się wokół podróży duchownych od końca starożytności do I połowy XX wieku i została zdominowana przez badania związane z peregrynacjami duchownych katolickich, ale także protestanckich, bogumiłskich oraz muzułmańskich. Z uwagi na dużą liczbę prelegentów harmonogram obrad został ustalony na trzy dni, a kolejność wygłaszanych referatów była determinowana układem chronologicznym.

Dzięki wygłoszonym referatom dowiedzieliśmy się, że podróżowanie niemal od początku było wpisane w życie duchownych. Już pod koniec starożytności często udawali się oni na synody, sobory czy też podróżowali w celach naukowych jak Orygenes. Spełniali również powierzone im misje, które wykonywali niejednokrotnie z przymusu. Bez wątplenia podróżowanie w tamtym czasie było przedsięwzięciem bardzo ryzykownym; stąd też narodziła się tradycja pisania testamentów przed podjęciem wędrówki.

Okres średniowiecza jeszcze bardziej zintensyfikował podróże duchownych. Potwierdzeniem tej tendencji stali się członkowie powstałych na początku XIII wieku zakonów żebraczych, zarówno franciszkanie, jak i dominikanie, którzy odegrali dużą rolę w upowszechnianiu praktyk religijnych, prowadzeniu działalności duszpasterskiej, a także znani byli jako budowniczości świątyń. Bardzo często ich działalność wiązała się z ciągłym podróżowaniem. Wśród wygłoszonych referatów nie zabrakło przykładów misjonarskiej działalności wspomnianych zakonów: tak było w przypadku choćby katońskiego filozofa i terejarza franciszkańskiego, Rajmunda Lulla (1232–1316), podróżującego niemal przez całe życie i do ostatnich swoich dni, oraz również franciszkanina, Odoryka z Pordenone (1265–1331), który odbywając podróż na Daleki Wschód pozostawił interesującą relację przemierzanych krain i poznawanych kultur. Właśnie podobne

relacje, szczególnie z peregrynacji do Ziemi Świętej, jak *Libro d'Oltramare* autorstwa franciszkanina Niccolo z Poggibonsi (żył w XIV wieku), dostarczały szczegółowych opisów odwiedzanych miejsc, tak poszukiwanych wówczas przez duchownych, jak i świeckich. Przedstawiciele duchownych podejmowali również wędrówki do zagranicznych uczelni w celu zdobycia wiedzy, jak to miało miejsce w średniowiecznej Europie. Także rzesze młodych ludzi wyjeżdżały do Italii m.in. do uniwersytetu w Padwie, aby po powrocie do kraju objąć najwyższe stanowiska świeckie i kościelne. Duchowni przyjęli również rolę opiekunów osób wyruszających w celu zdobycia wykształcenia. W czasie tej podróży dbali nie tylko o poziom wykształcenia swych podopiecznych, ale również zabiegali o poprawne ich zachowanie oraz korzystne doświadczenia nabywane w trakcie podróży. Wędrówki odbywały również relikwie, jak szczątki św. Mikołaja, biskupa Miry, które nie tylko stawały się przedmiotami kultu religijnego, ale również wpływały na kształtowanie ówczesnej sztuki.

Okres wielkich odkryć geograficznych i jego następstwa zwiększyły możliwości podróżowania. Duchowni katolicy stanęli przed kwestią ewangelizacji nowo odkrytych obszarów zamorskich, do których docierały ekspedycje europejskich odkrywców. Na podkreślenie zasługuje ewangelizacja nowo odkrytych ziem Ameryki Północnej i Południowej oraz rola działających tam jezuitów. Na przestrzeni XVI–XIX wieku na wszystkich niemal kontynentach świata działały misje chrześcijańskie duchownych. Praca misjonarzy była niezwykle ciężka, a oni sami narażeni na wiele niebezpieczeństw. Ich podróże i związana z nimi różnorodna działalność przynosiły cenne relacje i opisy odkrywanych oraz poznawanych nowych terytoriów. To dzięki nim ówczesna Europa dowiadywała się o obszarach oraz zamieszkałych tam ludach, dotąd mało znanych, jak Islandia, lub dopiero poznawanych, jak Tybet czy Japonia. W końcu to duchowni wnieśli ogromny wkład w odkrywanie i rozwój linii komunikacyjnych. Podróże duchownych różnych wyznań, tak chrześcijan, jak i muzułmanów, wpływały również na poznawanie różnych kultur, a tym samym na kształtowanie postaw tolerancji i wzajemnego zrozumienia.

Kilku referentów w swoich wystąpieniach odniosło się również do podróży duchownych związanych z nakazem i wyrokiem, czego przykładem były dla Polaków tragiczne następstwa powstania styczniowego. Dotyczyło to również przedstawicieli polskiego kleru, który stał się obiektem rosyjskich represji. Duchowni, zesłani na Syberię, byli autorami nie tylko relacji z przymusowej podróży odbywanej z ojczyzny na Wschód, ale również dokumentowali trud codziennej egzystencji w ekstremalnie trudnych warunkach.

Cele podróży duchownych były bardzo różne, od misyjnych związanych z działalnością ewangelizacyjną, poprzez te determinowane przez czynniki kulturotwórcze. Przedstawione referaty poczynając od końca starożytności po I połowę XX wieku pokazały, że przede wszystkim duchowni polscy podróżowali po wszystkich kontynentach, docierając niemal do każdego zakątka świata. Różne były przyczyny i okoliczności podejmowanych wędrówek, jedne z ochotą, entuzjazmem i oczekiwaniem, inne z niepokojem, smutkiem i niespodziewanym wygnaniem. Badania zaprezentowane podczas konferencji pokazały, że w przeszłości podróżowali zarówno chrześcijanie, muzułmanie, Żydzi, jak i heretycy, wędrówki podejmowali wysocy dostojnicy kościoła, szeregowi duchowni oraz bracia zakonnicy. Efekty ich działalności na różnych kontynentach pozostawiły trwałe ślady, widoczne do dzisiaj. Napisane zaś przez nich relacje, opisy i wspomnienia stały się podstawą do budowania wyobrażeń o bliskim i nieznanym świecie, rozbudzały zaciekawienie, dyskusje oraz zachęcały do podejmowania nowych odkrywczych peregrynacji.

Tematyka konferencji okazała się interesująca zarówno dla referentów, jak i dla licznie zgromadzonych gości, w tym studentów, którzy szczerze wypełniali Aulę im. ks. Adama Kozł-

wieckiego SJ. Po każdej części sesji prelegenci oraz zgromadzeni goście podejmowali dyskusję rozwijając przedstawione zagadnienia, poszukując odpowiedzi na zadane pytania oraz wymieniali się dotychczasowymi odkryciami. Materiały z sesji zostaną opublikowane w dwutomowej publikacji pokonferencyjnej.

Lukasz Burkiewicz

